

TRIANTAFYLLOS ZOLOTAS, *Privatleben und Öffentlichkeit: Eine vergleichende Untersuchung zur Rechtslage in der Bundesrepublik Deutschland, in den Vereinigten Staaten von Amerika sowie nach der Europäischen Menschenrechtskonvention, σελ. XXII + 324, στη σειρά „Völkerrecht – Europarecht – Staatsrecht“, Band 49, Carl Heymanns Verlag, Köln 2010.*

Η παρουσιαζόμενη μονογραφία, με τίτλο «Ιδιωτικός βίος και δημόσια σφαίρα. Μια συγκριτική μελέτη της κατάστασης στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, τις ΗΠΑ, καθώς και σύμφωνα με την ΕΣΔΑ», έγινε δεκτή ως διδακτορική διατριβή στο Πανεπιστήμιο Gottfried Wilhelm Leibniz του Αννοβέρου. Πραγματεύεται από συγκριτική σκοπιά τη σύγκρουση της ελευθερίας της έκφρασης με το δικαίωμα στην προστασία του ιδιωτικού βίου. Ο συγγραφέας εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο η γερμανική και η αμερικανική έννομη τάξη αντιμετωπίζουν το ζήτημα της δημοσιοποίησης αληθινών γεγονότων που αφορούν στην ιδιωτική ζωή διάσημων ή μη προσώπων. Οι προκλητικά αντίθετες απαντήσεις που επιφυλάσσουν στο πρόβλημα αυτό δύο τόσο συγγενείς έννομες τάξεις ωθούν τον συγγραφέα να προχωρήσει σε μια βαθιά συγκριτική έρευνα και του ιστορικού, κοινωνικού και πολιτικού υποβάθρου των δύο δικαιοταξιών, η οποία αναδεικνύει και επεξηγεί τα βαθύτερα αίτια στα οποία οφείλεται η διαφορετική ρύθμιση του προβλήματος στη Γερμανία και τις ΗΠΑ. Η ανάλυση αυτή αποτελεί την ιδανική γέφυρα, για να παρουσιαστεί η σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ και να μελετηθούν τα χαρακτηριστικά του αναδύομένου κοινού ευρωπαϊκού δικαιώματος στην προστασία του ιδιωτικού βίου.

Το βιβλίο χωρίζεται σε δύο μέρη: Το πρώτο είναι αφιερωμένο στη συστηματική αντιπαράθεση της γερμανικής και της αμερικανικής έννομης τάξης αναφορικά με τη δημοσίευση πραγματικών περιστατικών της ιδιωτικής ζωής. Τόσο η γερμανική όσο και η αμερικανική έννομη τάξη διασφαλίζουν την προστασία της ιδιωτικής σφαίρας και μάλιστα με συνταγματικές διατάξεις. Ωστόσο, επειδή στις ΗΠΑ ερμηνεύεται στενά η θεωρία της *state action*, η ισχύς των ατομικών δικαιωμάτων σπάνια επεκτείνεται στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών. Ακόμη ουσιωδέστερη εμφανίζεται η διαφορετική αντίληψη περί ιδιωτικής σφαίρας στις δύο έννομες τάξεις. Σε αντίθεση προς τη γερμανική νομολογία, τα αμερικανικά δικαστήρια δέχονται ως «ιδιωτικά» μόνο εκείνα τα γεγονότα που δεν διαδραματίζονται σε δημόσιο χώρο ή τις πληροφορίες που παραμένουν γνωστές σε έναν πολύ στενό κύκλο συγγενών και φίλων. Όσον αφορά στην κατοχύρωση της ελευθερίας του λόγου και του τύπου, σε επίπεδο πεδίου προστασίας δεν σημειώνονται σημαντικές διαφορές. Ωστόσο, στη Γερμανία η ελευθερία του λόγου δεν εμφανίζεται τόσο ανθεκτική στη στάθμισή της με άλλα ατομικά δικαιώματα όσο στις ΗΠΑ, όπου μέσω της χρήσης του λεγόμενου *strict scrutiny test* αποτυγχάνει κάθε προσπάθεια περιορισμού. Κατά τούτο, η σχέση μεταξύ ιδιωτικής σφαίρας και ελευθερίας του λόγου είναι κατ' αρχήν ισότιμη στη Γερμανία και συνεπώς γίνεται προσπάθεια οι τυχόν αντιθέσεις τους να αντιμετωπιστούν με βάση την αρχή της πρακτικής εναρμόνισης. Γι' αυτό και το σημαντικότερο κριτήριο για την επίλυση των συγκρούσεων μεταξύ των δύο

δικαιωμάτων, δηλαδή η συμβολή σε ένα διάλογο δημόσιου ενδιαφέροντος ερμηνεύεται κανονιστικά και όχι εμπειρικά. Αντιθέτως, η Πρώτη Τροποποίηση κατέχει μια ξεχωριστή θέση στην συνταγματική τάξη των ΗΠΑ. Κατά συνέπεια, κρίνεται –σχεδόν πάντοτε– δικαιολογημένη η δημοσίευση περιστατικών που ανάγονται στην ιδιωτική ζωή ακόμα και προσώπων που δεν έχουν προσελκύσει με τη θέλησή τους τα φώτα της δημοσιότητας, δεν ασκούν δημόσια εξουσία ή γενικότερα δεν εντάσσονται στον κύκλο των διασημοτήτων.

Αυτές οι αντιθέσεις δικαιολογούνται από τις διαφορετικές ιστορικές και πολιτισμικές εμπειρίες των δύο χωρών. Τα τραύματα που φέρει η γερμανική κοινωνία από τις θηριωδίες της εθνικοσοσιαλιστικής περιόδου αποτελούν τον βασικό παράγοντα στον οποίο πρέπει να αποδοθεί η κατοχύρωση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας στην κορυφή του Θεμελιώδους Νόμου και η ισχυρή προστασία που παρέχεται έναντι κάθε προσβολής του δικαιώματος στην προσωπικότητα. Η απόλυτη διασφάλιση της ανθρώπινης αξίας δεν είναι, άλλωστε, άσχετη με το γεγονός ότι δεν αναγνωρίζεται στα ατομικά δικαιώματα μόνο μια αμυντική διάσταση. Ο συγγραφέας παρουσιάζει, ωστόσο, τα βαθύτερα αίτια στα οποία οφείλεται ότι το κράτος δεν γίνεται κατανοητό μόνο ως εχθρός, αλλά και ως εγγυητής της ελευθερίας, ανατρέχοντας στην εξέλιξη της γερμανικής συνταγματικής ιστορίας. Αντιστρόφως, η αμερικανική κοινωνία δεν γνώρισε την «παθολογία του πολιτικού». Το φιλελεύθερο πάθος της δεν ανάγεται μόνο στην αποικιακή πολιτική της Αγγλίας και τον πόλεμο της Ανεξαρτησίας. Ήδη οι ιδεώδεις συνθήκες για οικονομική και κοινωνική πρόοδο που προσέφερε η αμερικανική ήπειρος καθιστούσαν περιττή την παρέμβαση του κράτους για την απόλαυση της ελευθερίας. Αυτό που επιζητούσαν οι άποικοι ήταν ένα όσο το δυνατόν πιο ευρύ πεδίο για την ανάπτυξη της ιδιωτικής τους αυτονομίας. Η ελευθερία του λόγου αποτελεί έναν αρχέτυπο αυτής της αντίληψης περί ελευθερίας και συνεπώς ένα πολιτιστικό σύμβολο της αμερικανικής κοινωνίας.

Η συγκριτική αυτή μελέτη δεν προσφέρει απλώς μια βαθιά γνώση του σχετικού γερμανικού και αμερικανικού δικαίου, αλλά λειτουργεί ως φόντο για να αναλυθεί στο δεύτερο μέρος του βιβλίου η σύγκρουση του δικαιώματος στην προστασία του ιδιωτικού βίου με την ελευθερία του λόγου στο πλαίσιο της ΕΣΔΑ. Η διεισδυτική ματιά στην άλλη όχθη του Ατλαντικού αναδεικνύει, πρώτον, ότι οι διαφορές μεταξύ των ευρωπαϊκών έννομων τάξεων είναι τόσο περιθωριακές, ώστε να δικαιολογείται η άποψη όσων υποστηρίζουν πως μέσω και της ενοποιητικής λειτουργίας της νομολογίας του ΕΔΔΑ φαίνεται να αναδύεται ένα κοινό ευρωπαϊκό δικαίωμα στην προστασία του ιδιωτικού βίου. Δεύτερον, επιτρέπει την πληρέστερη παρουσίαση των χαρακτηριστικών του «κοινού ευρωπαϊκού δικαιώματος στην προστασία του ιδιωτικού βίου». Συγκεκριμένα, στην ΕΣΔΑ κατοχυρώνεται ένα δικαίωμα στην προστασία του ιδιωτικού βίου, το οποίο ερμηνεύεται με ευρύτητα και προστατεύει το άτομο και έναντι προσβολών που προέρχονται από ιδιώτες. Του αποδίδεται ίση αξία με την ελευθερία της έκφρασης και σε περίπτωση σύγκρουσής τους πραγματοποιείται μια συγκεκριμένη στάθμιση, για να επιτευχθεί μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ των αντιτιθέμενων συμφερόντων. Στα κριτήρια που –τουλάχιστον κατ' αρχήν, λόγω των άμεσων και έμμεσων αποτελεσμάτων που απορρέουν από τις αποφάσεις του ΕΔΔΑ– ισχύουν πανευρωπαϊκά

συγκαταλέγονται κυρίως η βαρύτητα της ποινής που επιβάλλεται σε όποιον δημοσιοποίησε τα κρίσιμα στοιχεία, η δυνατότητα των δημοσιευθέντων στοιχείων να προσβάλουν τον ιδιωτικό βίο, τα μέσα με τα οποία αποκτήθηκαν οι πληροφορίες, ο τρόπος με τον οποίο δημοσιεύθηκαν αυτές, το εύρος επίδρασης του χρησιμοποιηθέντος μέσου και η πρότερη συμπεριφορά του θιγέντος. Αποφασιστικής σημασίας είναι, ωστόσο, το κριτήριο της συμβολής σε έναν διάλογο δημοσίου ενδιαφέροντος, τα οποία ερμηνεύεται κανονιστικά. Τέλος, η συγκριτική έρευνα αποδεικνύει πως είναι υπερβολικοί οι φόβοι για το «τέλος της ελευθερίας του τύπου» οι οποίοι εκφράστηκαν μετά την απόφαση *von Hannover κατά Γερμανίας*. Ανεξάρτητα από την ορθότητα μεμονωμένων αποφάσεων, τα κριτήρια που χρησιμοποιεί το ΕΔΔΑ, για να επιτύχει μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ των συγκρουόμενων δικαιωμάτων είναι πειστικά, στέρεα και ανταποκρίνονται στις παραδόσεις των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Ο Τριαντάφυλλος Ζολώτας κινείται με χαρακτηριστική άνεση σε τρεις διαφορετικές δικαιοταξίες, επεξεργάζεται έναν εντυπωσιακό όγκο νομολογιακού υλικού και πετυχαίνει να εντοπίσει κρίσιμες συγκλίσεις και αποκλίσεις, προκειμένου να καταλήξει σε ένα τεκμηριωμένο και μεθοδολογικά άψογο επιχείρημα, που ανήκει εξίσου στο πεδίο του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όσο και του συγκριτικού συνταγματικού δικαίου. Στο έργο αυτό αποτυπώνεται η σπάνια επιστημονική ποιότητα του συγγραφέα, η καθαρότητα και συστηματικότητα της σκέψης του, όπως βεβαίως και η κοπιώδης ερευνητική δουλειά του.

Ακρίτας Καϊδατζής Λέκτορας Νομικής Α.Π.Θ.